

– підвищення стабільності та завершеності технологічних циклів при створенні конкурентноздатної експортно-орієнтованої продукції;

– покращення якості продукції, яка експортується, збільшення глибини її переробки, оптимізацію цінових умов;

– гнучке використання сукупного потенціалу підприємства залежно від кон'юнктури зовнішніх ринків, залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій, розвиток інвестиційного співробітництва, шляхи подолання основних експортних перешкод і бар'єрів тощо [20].

Експортна діяльність України буде найбільш успішною тільки у тому випадку, якщо вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки буде не лише добре продуманим, всебічно обґрунтованим, але і витікати з довгострокових цілей. А це свідчить про тісний зв'язок із стратегічним управлінням, що сприяє стабілізації та укріпленню стратегічних позицій підприємств, забезпеченню довготривалої життєздатності при зміні зовнішніх умов функціонування.

Звичайно, усі ці пропозиції гарно виглядають на папері, але для реального їх втілення в життя потрібна дієва скоординована програма антикризових дій, яка враховувала б особливості економічної системи України.

### Література

1. Барановський О.І. Предтечі фінансових криз // Фінанси України. – К. – 2009. – № 3. – С. 3–22.
2. Барановський О.І. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн // Вісник НБУ. – К. – 2009. – № 4. – С. 8–19.
3. Береславська О. Чинники курсової нестабільності в Україні // Вісник НБУ. – К. – 2009. – № 2. – С. 8–14.
4. Кравченко І., Багратян Г. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи // Вісник НБУ. – К. – 2009. – № 1. – С. 19–23.
5. Шелудько Н.М., Шкляр А.І. Фінансові кризи на ринках, що розвиваються: теоретичні й емпіричні аспекти аналізу // Фінанси України. – К., 2009. – № 3. – С. 3–21.
6. <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. <http://www.bank.gov.ua>
8. <http://www.partyofregions.org.ua/>
9. [http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news\\_id=820](http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=820)

УДК 336

Ж.Б. ЯВОРСЬКА

Європейський університет, Львівська філія

## ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*На сьогоднішній день стратегічним завданням є додання кризових явищ, фінансової скрути. Керівники підприємств вибирають різні стратегії діяльності. З метою запобігання втрат, збитків пропонується венчурна стратегія, створення фондів ризику на підприємстві, забезпечення самострахування. Для комерційних підприємств одним з методів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів є встановлення ризиковтрат та ризиконацінок. Фінансові витрати спостерігаються також у зовнішньоекономічних відносинах.*

*The present day strategic task is overcoming crisis phenomena and financial difficulties. The top-managers of the enterprises choose different operation strategies. In order to avoid losses a speculative strategy, risk funds establishment in the enterprise, self-insurance provision are proposed. One of the methods of increasing of the effective use of financial recourses for commercial enterprises is ascertainment of risk losses and risk markups. Financial losses are also observed in foreign economic affairs.*

**Постановка проблеми.** На сьогоднішній день Україна наštовхнулась на ситуацію, коли підприємства простоюють, працівникам не платять заробітної плати через відсутність коштів. Крім того майже кожне підприємство є боржником за паливо та електроенергію, дає про себе знати фінансова криза.

Для вирішення таких проблем, задля діяльності в кризових умовах керівники підприємств вибирають різні стратегії, свій власний шлях додання економічної кризи. Одні тяжіють до бюрократичної стратегії, інші вибирають нову – венчурну. Підприємства з такою стратегією мають великі перспективи економічного росту. Венчурна стратегія пов'язана з венчурним (ризиковим) капіталом. Цей вид капіталу представляє собою особисті або корпоративні фінансові ресурси зовнішніх інвесторів, які виявили бажання взяти на себе відповідальність за високу ступінь ризику того чи іншого підприємства в обмін на високі доходи від можливого майбутнього росту.

Венчурний капітал характерний для комерціалізації результатів наукових досліджень в наукомістких і в першу чергу високотехнологічних областях, де перспектива не гарантована і є значна частка ризику [1]. Нажаль в Україні дуже мала частка ризикового капіталу в загальному обсязі бізнесового капіталу, наукові ідеї та нові технології мало цікавлять українських підприємців, а інтелектуальна власність не фігурує як повноцінний товар.

Вибираючи венчурну стратегію, думаючи керівник свідомо йде на ризик, і саме за таких обставин життєво необхідні фонди ризику, які передбачають покриття непередбачених збитків та фінансування ризико-

вих ідей, пов'язаних з очікуванням високих прибутків. Нажаль українські підприємства звикли “проїдати” основну частину прибутків, витрачаючи їх на виплату зарплати. Відсутність фондів ризику пояснюється небажанням великих керівників піти на ризиковані дії заради вищого прибутку.

**Аналіз літературних джерел.** Економічна література передбачає створення фондів ризику на державному рівні, а також разом зі спілками підприємців та фермерів. Було б доцільніше з метою заохочення ініціативи та активності у проведенні самостійної економічної діяльності створити фонди ризику підприємства.

Досвід страхування виділяє три методи організації фондів ризику:

- 1) централізований;
- 2) децентралізований (фонд самострахування);
- 3) цільовий страховий фонд.

Централізований (резервний) страховий фонд – формується централізованим методом на рівні держави, області, міста; його призначення – відшкодування збитків та усунення стихійного лиха, великих аварій шляхом перерозподілу загальнодержавних ресурсів, формується як в натуральній, так і в грошовій формі.

Фонд самострахування – формується децентралізованим методом на рівні суб'єкта економіки, його мета додання труднощів та відшкодування втрат у процесі виробництва при настанні страхового випадку шляхом цільового використання власних ресурсів, формується у вигляді натуральних запасів суб'єктів і у грошовій формі.

Цільовий страховий фонд формується децентралізовано за рахунок внесків страхувальників, його мета організація страхового захисту у відповідності до встановлених правил та умов страхування шляхом виплати страхових сум страхувальником, створюється в грошовій формі.

Мета страхового фонду – відновлення ситуації, її активізація, але не покращення. У ньому реалізуються певні економічні відносини процесу виробництва, він є фактором стабілізації економіки, сприяє економічному прогресу суспільства у якості джерела інвестицій в економіку [2].

Створення фонду ризику можна класифікувати як самострахування або як форму самостійного несення ризиків. Фонд ризику можна створити за рахунок річного прибутку. У який спосіб формується фонд ризику часто залежить від правових передумов. Якщо нагромадження вказуються в балансі, то це змінює фінансову позицію підприємств. Крім того вони можуть бути прибутково вкладені у високоліквідні цінні папери.

Фонди ризику створені завчасно, могли б покращити фінансове становище підприємств. Завданням фондів ризику було б фінансування підприємства при виході на зовнішній ринок, де існує безліч ризиків; покриття боргів, видача зарплати при непередбачених обставинах.

На великих підприємствах США та Західної Європи принцип самострахування призвів до створення власних внутрішніх страхових компаній. Вони є організаційним відображенням самостійно-правового приватного страхування, основна думка якого полягає в тому, що через самостійне несення ризиків отримати прибуток.

**Постановка завдання.** Ще одним способом підвищити ефективність використання фінансових ресурсів підприємств, в першу чергу комерційних, є встановлення ризикозбитку та ризиконацінок. Для цього спершу треба провести економічну оцінку. Спосіб визначення ризиків чимало. Знайти ж оптимальний спосіб для українського ринку, враховуючи специфічні обставини та умови здійснення підприємницької чи комерційної діяльності нелегко, але вкрай необхідно.

Економічна література містить багато порад з приводу здійснення економічної оцінки ризику. Дуже корисними є міркування видатного вченого, першого дослідника ризику – Дж. Кейнса.

Джон Мейнрад Кейнс обумовлює ідею про те, що у вартість повинні входити можливі витрати, викликані непередбаченими змінами ринкових цін, надмірним зношуванням обладнання, збитками у разі катастроф. У зв'язку з цим Кейнс говорить про “витрати ризику”, які необхідні для покриття можливого відхилення дійсної виручки від очікуваної.

Ці висновки Дж. Кейнса були сформульовані у його книзі “Загальна теорія зайнятості, проценту та грошей”, яка вийшла друком у 1936 році [3]. Так давно написані висновки підходять до наших сьогоденних умов. Тому для оцінки ризику на українському ринку можна залишити незмінними, як фактори ризику – зміну ринкових цін, надмірну зношувальність обладнання та збитки у разі катастроф на промислових підприємствах.

**Результати досліджень.** Творче доопрацювання Кейнсіанської ідеї за даних умов можна розглядати як розрахунок ризикозбитку. Він передбачає врахування в ціні на товар величини збитків, які можуть бути виявлені і розраховані. Суть цього способу визначення ризику полягає у скритому перенесенні ризиків на покупців та споживачів. Це в певній мірі перекреслює гасло “Зиск має той, хто ризикує”, покупців не прийнято вважати ризикуючими, але принцип має іншу сторону переваг і спрямований на того, хто виготовляє товар.

В основі розрахунку лежить визначення так званих ризиконацінок. Вони розраховуються на підставі середніх ризикозбитків згідно виробничої статистики за останні 3–5 років. Якщо ризикозбитки покласти у співвідношення до величини річних витрат, то отримують ризиконацінку. Калькуляційні підрахунки ризикозбитку у плановому році розраховують перемножуючи ризиконацінку на планову величину річних витрат.

Обрахунок ризиконацінки можна здійснити за формулою:

$$R_z = R_{зб} / W_{p. в.}, \quad (1)$$

де  $R_z$  – ризиконацінка;  $R_{зб}$  – ризикозбитки;  $W_{p. в.}$  – річні виробничі витрати.

На практиці це виглядає як пропозиція врахувати ризиконацінку, як обов'язковий компонент при встановленні вартості вітчизняних виробів, яких, на жаль, мало випускається і які зазнають найбільшого ризику на ринку товарів та послуг. Це забезпечить певний економічний ефект, стимулюватиме вітчизняних товаровиробників.

Аналогічні ситуації пов'язані з фінансовими втратами спостерігаються в зовнішньоекономічних відносинах. Зменшення ризику, пов'язаного з курсом обміну, можливе через вибір певної валюти для укладання комерційних угод. Якщо угода буде укладена у валюті експортного підприємства, то фінансовий ризик буде повністю мінімізований. Коли між партнерами укладена угода про розрахунки у валюті третьої країни, то експортер має можливість компенсувати збитки при оплаті своїх відкритих претензій в іноземній валюті через отримання часткового зиску при погашенні своїх зобов'язань у цій валюті [4].

Для перенесення ризиків, пов'язаних зі зміною курсу, в угоду може бути включене доповнення про страхування курсу, завдяки чому отримують реальну вартість заборгованості в іноземній валюті. Такі замовлення можуть бути сформульовані по-різному. Так, може бути доповнене обмеження зміни ціни на рівні 5 % від основної ціни, яка обумовлена зміною курсу. Базова ціна в іноземній валюті може бути визначена не за курсом на певний день, а на основі середньої величини.

За останній час ставки обліку внаслідок зростаючої мінливості відносної вартості валют та зростаючого обсягу світової торгівлі часто змінювалися. Викликаний при цьому ризик зміни курсу валют ще називають фінансовим або валютним.

Фінансовий ризик існує тоді, коли на майбутні надходження в іноземній валюті можуть несприятливо вплинути коливання курсу валют, перш ніж завершиться термін дії комерційної угоди.

Фінансовий (валютний) ризик виникає тоді, коли потрібно обрахувати активи та пасиви зарубіжного філіалу у валюті своєї країни. Це потрібно для об'єднання фінансових звітів філіалу та головної компанії. Є можливим також прийняття в комерційній угоді поправки про валютний опціон. У результаті цього експортер має право на час оплати вибрати валютний опціон, в якому буде оплачена вимога.

Ризик зміни курсу валют може бути також зменшений через використання кредиту в іноземній валюті. При чому кредити отримують на величину вартості вимоги в іноземній валюті, термін якого відповідає домовленому часу оплати вимоги закордонними клієнтами. Сума кредиту переводиться за курсом на даний день в валюту країни підприємства, що є експортером. Якщо іноземний клієнт оплатить вимогу іноземною валютою, то ця сума буде використана для погашення кредиту. Додаткові витрати можуть виникнути тоді, коли закордонні клієнти несвоєчасно оплачують заборгованість.

Фінансовий ризик знижується шляхом укладання термінової угоди в іноземній валюті (спекуляція на валютних курсах). Тут сума в іноземній валюті виплачується за умови, що оплата буде здійснена в домовлений час. Курс обміну чітко встановлюється при укладанні комерційної угоди, тоді у випадку падіння курсу даної валюти ризик максимально зменшується. Є можливість використати факторинг, а також застрахувати експортний кредит.

### Література

1. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер с англ., 1992. – 406 с.
2. Таркуцяк А. О., Страхування: Навч.-метод. посібник. – К.: ЦНЛ, 2002. – 208 с.
3. Эклунд К. Эффективная экономика – шведская модель (Экономика для начинающих и не только для них...); пер со швед. / Авт. предисл. В.В. Попов, Н.К. Шмелев; науч. ред. А.М. Волков. – М.: Экономика, 1991. – 225 с.
4. Основы внешнеэкономических знаний: Учебник / Под ред. И.П. Фаминского. – М.: Междунар. отношения, 1990. – 435 с.